Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: U 61/2023 vp; Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi eurooppalaisen vammaiskortin ja eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan vahvistamisesta (COM(2023)512 final)

Esityksen tausta ja keskeinen sisältö

Komissio antoi direktiiviehdotuksen 6.9.2023 koskien eurooppalaista vammaiskorttia ja vammaisen henkilön pysäköintilupaa. Ehdotuksen tavoite on helpottaa vammaisten henkilöiden oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen varmistamalla, että he voivat yhdenvertaisesti nauttia erityisehdoista, positiivisesta erityiskohtelusta ja pysäköintioikeuksista vieraillessaan toisessa jäsenvaltiossa.

Eurooppalaisen vammaiskortin kehittäminen on yksi seitsemästä Euroopan unionin vammaisten henkilöiden oikeuksien strategian 2021-2030 mukaisesta lippulaivahankkeesta. Suomi on ollut vammaiskortin pilottimaana ja aktiivisesti ennakkovaikuttanut aloitteen sisältöön sekä kannattanut kortin laajentamista kaikkiin jäsenmaihin.

Komissio ehdottaa direktiiviehdotuksessa eurooppalaisen vammaiskortin käyttöönottoa ja nykyisen vammaisille henkilöille tarkoitetun eurooppalaisen pysäköintiluvan vahvistamista kaikissa jäsenmaissa. Eurooppalainen vammaiskortti olisi tunnustettu todiste vammaisuudesta kaikkialla EU:ssa, ja sillä maassa vieraileva saisi yhtäläiset erityisehdot ja -kohtelun kuin kohdemaassa asuva vammainen henkilö tietyissä julkisissa ja yksityisissä palveluissa, toiminnoissa ja järjestelyissä. Pysäköintilupa oikeuttaisi maassa vierailevan vammaisen henkilön, jolla on oman maansa myöntämä eurooppalainen pysäköintilupa, yhtäläiseen erityiskohteluun pysäköintiehdoissa ja -paikoissa.

Vammaiskortin ja pysäköintiluvan käyttö toisessa jäsenmaassa olisi rajattu lyhytaikaiseen vierailuun tai oleskeluun. Direktiiviä sovellettaisiin lähtökohtaisesti tilanteisiin, joissa yksityiset toimijat tai viranomaiset kansallisesti tarjoavat vammaisille henkilöille erityisehtoja tai erityiskohtelua tiettyjen palvelujen, toimintojen ja järjestelyjen saatavuuden osalta, esimerkiksi museoissa tai joukkoliikenteessä. Direktiivin tarkoittamaa erityiskohtelua voisi olla esimerkiksi alennukset, ilmainen sisäänpääsy tai avustajan saaminen maksutta mukaan liikennevälineeseen. Direktiiviä ei sovellettaisi sosiaaliturvaan.

Direktiivi ei vaikuttaisi kansalliseen tai toimijakohtaiseen toimivaltaan myöntää tai vaatia erityiskohtelua vammaisille henkilöille ja heitä saattaville tai avustaville henkilöille. Direktiivi jättäisi kansallisesti määriteltäväksi ne kriteerit, joiden perusteella vammaiskortti ja pysäköintilupa myönnettäisiin.

Käsittely Euroopan unionissa

Direktiiviehdotuksen käsittely on käynnissä neuvoston sosiaalityöryhmässä. Työryhmä pyrkii löytämään ehdotuksesta yhteisymmärryksen seuraavassa kokouksessaan 10.11.2023, ja asia on tarkoitus tuoda Coreperin käsittelyyn seuraavalla viikolla (viikko 46). Neuvottelut ovat puheenjohtajamaa Espanjalle prioriteetti ja tavoitteena on neuvoston yleisnäkemys työllisyys-, sosiaalipolitiikka-, terveys- ja kuluttaja-asioiden neuvostossa 27.-28.11.2023.

Neuvotteluissa erityistä huomiota on kiinnitetty direktiivin soveltamisalaan ja sen tarkentamiseen. Myös riittävää toimeenpanoaikaa on korostettu. Monilta osin on kiinnitetty huomiota siihen, että direktiivin tulisi ehdotettua paremmin huomioida erilaiset kansalliset järjestelmät ja jättää toimeenpanon yksityiskohtia määriteltäväksi direktiivin sijaan kansallisessa toimeenpanossa.

Euroopan parlamentissa ehdotuksen käsittelystä vastaa työllisyyden ja sosiaaliasioiden valiokunta (EMPL). Käsittely parlamentissa on alkanut.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvoston kanta on määritelty U-kirjeessä (U 61/2023 vp). Valtioneuvosto kannattaa aloitetta ja katsoo sen edistävän vammaisten henkilöiden vapaata liikkuvuutta. Aloite edistää YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen toimeenpanoa ja on linjassa Suomen vammaispolitiikan periaatteiden kanssa.

Valtioneuvosto katsoo, että soveltamisalaa on hyvä tarkentaa, jotta se on tarkoituksenmukainen. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että sekä sosiaali- että terveyspalvelut rajataan soveltamisalan ulkopuolelle.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotus ottaa huomioon jäsenmaiden erilaiset järjestelmät sekä lähestymistavat vammaisuuden määrittelyyn ja palveluiden ja etuuksien myöntämiseen. On hyvä, että direktiivi jättää vammaisuuden arvioinnin kansalliseen toimivaltaan. Sujuvan kansallisen toimeenpanon varmistamiseksi direktiiviehdotuksessa on hyvä huomioida, että kaikissa jäsenmaissa ei ole palvelujärjestelmässä määriteltyä yleistä vammaisstatusta, jonka perusteella palvelut, etuudet ja tukitoimet myönnettäisiin.

Valtioneuvosto katsoo, että vammaiskortin A-merkinnän käyttöönotto kaikissa maissa yhtenäisesti voisi edistää yhdenvertaista kohtelua matkustettaessa jäsenmaasta toiseen ja poistaa palveluntarjoajien huolta kortin väärinkäytöstä.

Valtioneuvosto katsoo, että vammaiskortin toimeenpanoon liittyvät yksityiskohdat, kuten voimassaoloaika ja myöntämisedellytykset, on tarkoituksenmukaista jättää kansallisesti määriteltäväksi. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että vammaiskortilla saatava erityiskohtelu jää kansallisesti tai toimijakohtaisesti määriteltäväksi.

Valtioneuvosto kannattaa ehdotuksen tavoitetta eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan yhdenmukaisemmasta vastavuoroisesta tunnustamisesta luvanhaltijan matkustaessa tai vieraillessa toisessa jäsenvaltiossa. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että pysäköintilupa sisältää vain luvan myöntämisen kannalta välttämättömät luvanhaltijan henkilötiedot.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotettu eurooppalaisen vammaisten henkilöiden pysäköintiluvan yhtenäinen malli on kannatettava, mutta osa sisällön yksityiskohdista, kuten kuva ja allekirjoitus, tulisi jättää vapaaehtoisiksi tai kansallisesti päätettäviksi. Tämä mahdollistaisi joustavammat käytännöt pysäköintiluvan sähköiselle hakemiselle. Valtioneuvosto pitää tärkeänä ylläpitää sähköisten palveluiden saatavuutta pysäköintikortin kohderyhmä huomioiden.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että kansalliseen täytäntöönpanoon varataan riittävä aika.

Tea Hoffrén

Erityisasiantuntija

Asiakkaat ja henkilöstö –yksikkö, Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaat ja palvelut –osasto, sosiaali- ja terveysministeriö

Tuomas Leppo

Erityisasiantuntija

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaat ja palvelut –osasto, sosiaali- ja terveysministeriö